

PRAWO PRASOWE

Joanna Sieńczyło-Chlabicz
Zofia Zawadzka, Monika Nowikowska

SERIA AKADEMICKA

PRAWO PRASOWE

Joanna Sieńczyło-Chlabicz
Zofia Zawadzka, Monika Nowikowska

SERIA AKADEMICKA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 marca 2019 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Ewa Nowińska

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Świerk-Bożek

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Łamanie

Andrzej Gudowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2019

ISBN 978-83-8160-397-3

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
---------------------	----

Od Autorów.....	17
-----------------	----

Rozdział I

Historia prawa prasowego w Polsce. Podstawowe pojęcia z zakresu

prawa prasowego	19
1. Źródła prawa.....	19
2. Prawo prasowe w ujęciu historycznym.....	19
3. Charakterystyka ustawy – Prawo prasowe	23
4. Pojęcie prasy.....	25
5. Dzienniki i czasopisma	28
6. Materiał prasowy	30
7. Dziennikarz, redaktor, redaktor naczelny, wydawca	32
8. Wymogi dotyczące redaktora naczelnego.....	36
9. Oznaczanie materiałów prasowych.....	38
10. Internet a prasa.....	38
11. Ćwiczenia	43
12. Literatura.....	43
13. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	44

Rozdział II

Wolność prasy i jej ograniczenia

46	
1. Źródła prawa.....	46
2. Pojęcie wolności prasy.....	46
3. Funkcje prasy.....	49
4. Podmiot, przedmiot i forma wypowiedzi	52
5. Wypowiedzi prasowe podlegające ochronie.....	55
6. Wypowiedzi prasowe niepodlegające ochronie	56
7. Ograniczenia wolności prasy	57
8. Literatura.....	61
9. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	63

Rozdział III

Rejestracja dzienników i czasopism. Tytuł prasowy i jego ochrona	65
1. Źródła prawa.....	65
2. Zasady dotyczące rejestracji dziennika lub czasopisma.....	65
3. Postępowanie w sprawie rejestracji dziennika lub czasopisma.....	67
3.1. Wniosek o rejestrację.....	68
3.2. Rozstrzygnięcia organu rejestracyjnego.....	69
3.2.1. Postanowienie o wpisie dziennika lub czasopisma do rejestru.....	69
3.2.2. Postanowienie o odmowie rejestracji dziennika lub czasopisma.....	71
4. Prawo do tytułu prasowego.....	74
5. Ochrona prawna tytułu prasowego.....	77
5.1. Tytuł prasowy jako dobro osobiste.....	78
5.2. Tytuł prasowy jako przedmiot ochrony prawa autorskiego.....	78
5.3. Tytuł prasowy jako znak towarowy.....	79
5.4. Ochrona tytułu prasowego na podstawie przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.....	80
6. Zawieszenie wydawania dziennika lub czasopisma.....	81
7. Utrata ważności rejestracji dziennika lub czasopisma.....	82
8. Ćwiczenia.....	83
9. Literatura.....	83
10. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	84

Rozdział IV

Prawo prasy do informacji	86
1. Źródła prawa.....	86
2. Prawo do informacji w Konstytucji RP.....	86
3. Pojęcie informacji publicznej.....	89
4. Zakres podmiotowy prawa do informacji.....	95
5. Zakres prawa do informacji publicznej.....	97
5.1. Prawo do uzyskania informacji publicznej.....	97
5.2. Prawo wglądu do dokumentów urzędowych.....	100
5.3. Dostęp do posiedzeń organów władzy publicznej.....	101
6. Podmioty zobowiązane do udostępniania informacji publicznej.....	102
7. Sposoby udostępniania informacji publicznych.....	104
7.1. Ogłaszanie informacji publicznych w Biuletynie Informacji Publicznej.....	106
7.2. Jawność posiedzeń kolegialnych organów władzy publicznej.....	108
7.3. Umieszczanie informacji publicznych w centralnym repozytorium informacji publicznych.....	109
7.4. Inne sposoby udostępniania informacji publicznej.....	110
8. Udostępnianie informacji publicznej na wniosek.....	111
8.1. Rozstrzygnięcia organów administracji publicznej.....	115

8.1.1. Udostępnienie informacji publicznej – decyzja administracyjna czy czynność materialno-techniczna	115
8.1.2. Decyzja o odmowie udostępnienia informacji publicznej	117
8.1.3. Decyzja o umorzeniu postępowania o udostępnienie informacji publicznej	117
8.2. Środki prawne przysługujące w razie odmowy udostępnienia informacji publicznej	119
9. Ćwiczenia	121
10. Literatura	122
11. Wybrane orzecznictwo sądowe	124

Rozdział V

Ograniczenia dostępu prasy do informacji publicznej	126
1. Źródła prawa	126
2. Ograniczenie prawa do informacji w świetle Konstytucji RP	126
3. Ograniczenie prawa do informacji w ustawie o dostępie do informacji publicznej	127
3.1. Ochrona informacji niejawnych	128
3.2. Ochrona tajemnicy ustawowo chronionej	132
3.3. Ochrona prywatności osoby fizycznej	133
3.4. Ochrona tajemnicy przedsiębiorcy	136
4. Ograniczenia prawa do informacji w prawie prasowym	138
5. Ćwiczenia	142
6. Literatura	142
7. Wybrane orzecznictwo sądowe	143

Rozdział VI

Działalność prasy a ochrona danych osobowych	145
1. Źródła prawa	145
2. Pojęcie danych osobowych	146
2.1. Przedmiot i podmiot prawa do ochrony danych osobowych	147
2.2. Szczególne kategorie danych osobowych	150
3. Prawo do ochrony danych osobowych a prawo do prywatności	152
3.1. Gwarancje konstytucyjne prawa do ochrony danych osobowych	153
3.2. Gwarancje ustawowe prawa do ochrony danych osobowych	155
4. Ograniczenia stosowania ustawy o ochronie danych osobowych do działalności prasy	155
4.1. Klauzula prasowa	156
4.2. Zakres przedmiotowy i podmiotowy wyjątku dziennikarskiego	157
5. Prawo do ochrony danych osobowych osób pełniących funkcje publiczne	161
6. Ćwiczenia	162
7. Literatura	163
8. Wybrane orzecznictwo sądowe	164

Rozdział VII

Podstawowe obowiązki dziennikarzy	166
1. Źródła prawa.....	166
2. Obowiązki dziennikarzy.....	166
3. Obowiązek publikowania prawdziwych informacji.....	167
4. Obowiązek służby społeczeństwu i państwu.....	171
5. Obowiązek postępowania zgodnie z etyką zawodową.....	173
6. Obowiązek działania zgodnie z zasadami współżycia społecznego.....	176
7. Obowiązek szczególnej staranności dziennikarza.....	178
7.1. Szczególna staranność na etapie zbierania materiałów prasowych.....	180
7.2. Szczególna staranność na etapie wykorzystania materiałów prasowych.....	183
8. Obowiązek rzetelności dziennikarskiej.....	186
9. Obowiązek ochrony dóbr osobistych.....	189
10. Obowiązek dbałości o poprawność języka.....	192
11. Obowiązki wynikające z działalności reklamowej.....	194
11.1. Reklamy i ogłoszenia.....	196
11.2. Odmowa opublikowania reklamy i ogłoszenia.....	199
12. Obowiązek autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi.....	200
13. Ćwiczenia.....	204
14. Literatura.....	205
15. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	207

Rozdział VIII

Obowiązek zachowania tajemnicy dziennikarskiej	209
1. Źródła prawa.....	209
2. Pojęcie tajemnicy dziennikarskiej.....	209
3. Treść tajemnicy dziennikarskiej.....	214
3.1. Zakres przedmiotowy tajemnicy dziennikarskiej.....	214
3.2. Zakres podmiotowy tajemnicy dziennikarskiej.....	215
4. Zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy dziennikarskiej.....	217
5. Ochrona źródeł informacji.....	224
6. Ćwiczenia.....	226
7. Literatura.....	226
8. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	227

Rozdział IX**Naruszenie dóbr osobistych osób publicznych przez media.**

Mowa nienawiści	229
1. Źródła prawa.....	229
2. Pojęcie dóbr osobistych.....	229
3. Dobra osobiste najczęściej naruszane przez prasę.....	232
4. Cześć (godność i dobre imię).....	233

4.1. Naruszenie dobrego imienia w działalności dziennikarskiej.....	234
4.2. Naruszenie godności osobistej w działalności dziennikarskiej	236
5. Prywatność	238
5.1. Pojęcie prawa do prywatności	238
5.2. Naruszenie prawa do prywatności w działalności dziennikarskiej	241
5.3. Dopuszczalność ujawnienia informacji z życia prywatnego osób prowadzących działalność publiczną	243
6. Wizerunek.....	246
6.1. Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych	247
6.2. Wizerunek jako element większej całości	252
7. Prawnokarna ochrona czci.....	253
7.1. Zniesławienie	255
7.2. Znieważenie	257
8. Ochrona dóbr osobistych polityków w kampaniach wyborczych.....	259
9. Mowa nienawiści.....	261
9.1. Mowa nienawiści w aktach prawa międzynarodowego	265
9.2. Mowa nienawiści w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	266
9.3. Mowa nienawiści w orzecznictwie sądów polskich	269
10. Ćwiczenia	270
11. Literatura.....	271
12. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	275

Rozdział X

Sprawozdawczość sądowa a ochrona danych osobowych i wizerunku

uczestników postępowań sądowych.....	279
1. Źródła prawa.....	279
2. Dziennikarstwo śledcze	279
2.1. Dziennikarstwo śledcze a obowiązek zawiadomienia o przestępstwie.....	279
2.2. „Dziennikarskie gromadzenie dowodów” a postępowanie karne	280
2.3. Prowokacja dziennikarska	280
3. Dostęp dziennikarzy do akt sprawy.....	283
3.1. Postępowanie przygotowawcze	283
3.2. Postępowanie karne	285
3.3. Postępowanie cywilne	286
4. Utrwalanie przez media przebiegu rozpraw sądowych	287
5. Ujawnianie wizerunku i innych danych osobowych oskarżonego oraz innych osób uczestniczących w procesie sądowym	290
5.1. Ujawnianie wizerunku i innych danych osobowych osób wykonujących działalność publiczną.....	293
5.2. Uchylenie zakazu publikowania wizerunku i innych danych osobowych.....	294

6. Wypowiadanie opinii w mediach co do rozstrzygnięć sądowych (przedsady).....	297
7. Ćwiczenia.....	301
8. Literatura.....	302
9. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	304

Rozdział XI

Granice dozwolonej krytyki prasowej działalności osób pełniących

funkcje publiczne.....	306
1. Źródła prawa.....	306
2. Pojęcie i źródła unormowania krytyki prasowej	306
3. Przedmiot krytyki prasowej.....	309
4. Rodzaje krytyki prasowej	310
4.1. Krytyka naukowa.....	313
4.2. Krytyka społeczno-polityczna	314
4.3. Krytyka artystyczna.....	316
5. Struktura wypowiedzi krytycznej.....	317
6. Kryteria legalności wypowiedzi krytycznej	319
6.1. Wypowiedź krytyczna w sferze faktów	319
6.2. Wypowiedź krytyczna w sferze ocen	322
7. Granice dozwolonej krytyki prasowej w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.....	327
7.1. Rozszerzone granice krytyki prasowej ze względu na podmiot prawa do krytyki.....	328
7.2. Rozszerzone granice krytyki prasowej ze względu na przedmiot prawa do krytyki	330
8. Granice dozwolonej krytyki prasowej działalności osób pełniących funkcje publiczne w świetle polskiej doktryny i judykatury.....	332
9. Prawo prasy do satyry i karykatury a ochrona dobrego imienia osób publicznych.....	338
9.1. Satyra.....	338
9.2. Karykatura	341
10. Ćwiczenia.....	343
11. Literatura	344
12. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	346

Rozdział XII

Sprostowanie prasowe.....	348
1. Źródła prawa.....	348
2. Modele sprostowań.....	348
3. Pojęcie i istota sprostowania.....	350
4. Wymogi formalne sprostowania	355
5. Termin i forma opublikowania sprostowania	358

6. Odmowa publikacji sprostowania.....	359
7. Dochodzenie roszczeń o opublikowanie sprostowania	364
8. Ćwiczenia.....	369
9. Literatura.....	370
10. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	371

Rozdział XIII

Odpowiedzialność cywilna i karna prasy.....	374
1. Źródła prawa.....	374
2. Odpowiedzialność cywilna	374
2.1. Roszczenia niemajątkowe	374
2.2. Roszczenia majątkowe.....	379
3. Krąg osób odpowiedzialnych za treść materiałów prasowych.....	382
4. Postępowanie cywilne w sprawach prasowych	387
5. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność mediów	390
5.1. Działanie w ramach porządku prawnego.....	390
5.2. Zgoda uprawnionego.....	391
5.3. Działanie w interesie publicznym.....	393
6. Przepęstwa prasowe.....	396
6.1. Przepęstwa prasowe właściwe	397
6.1.1. Przepęstwa przeciwko warunkom wydawania dziennika lub czasopisma	398
6.1.2. Przepęstwa naruszające obowiązek lub zakaz publikacji określonych materiałów prasowych albo zakaz ujawniania określonych informacji.....	398
6.1.3. Rozpowszechnianie materiału prasowego objętego przepadkiem lub prasy zabezpieczonej jako dowód rzeczowy	401
6.2. Przepęstwa prasowe niewłaściwe.....	402
6.3. Przepęstwa przeciwko wolności prasy	403
6.4. Odpowiedzialność za nieumyślne dopuszczenie do opublikowania materiału prasowego zawierającego znamiona przestępstwa z art. 37a pr. pras.	404
7. Sankcje karne.....	405
8. Właściwość sądu w sprawach karnych	406
9. Wykroczenie prasowe	410
10. Ćwiczenia.....	410
11. Literatura.....	411
12. Wybrane orzecznictwo sądowe.....	412
Ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe	415
Załącznik nr 1. Kodeks Etyki Dziennikarskiej Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich.....	431

Załącznik nr 2. Dziennikarski Kodeks Obyczajowy (Kodeks Etyki Dziennikarzy)	434
Załącznik nr 3. Karta etyczna mediów	437
Załącznik nr 4. Dziennikarski Kodeks Obyczajowy.....	439
Skorowidz rzeczowy	443

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 95/46/WE** – dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 24.10.1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.Urz. WE L 281, s. 31, ze zm.)
– uchylona
- EKPC** – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1025 ze zm.)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.)
- Konstytucja RP** – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.)
- pr. aut.** – ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 1191 ze zm.)
- pr. pras.** – ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 1914)
- pr. przeds.** – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. poz. 646 ze zm.)
- p.w.p.** – ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2017 r. poz. 776; uwzględnia ustawę z 20.02.2019 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej, druk sejmowy nr 3107, Sejm VIII kadencji)
- RODO** – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119, s. 1, ze sprost.)
- rozp. BIP** – rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 18.01.2007 r. w sprawie Biuletynu Informacji Publicznej (Dz.U. Nr 10, poz. 68)
- r.r.d.c.** – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9.07.1990 r. w sprawie rejestru dzienników i czasopism (Dz.U. Nr 46, poz. 275 ze zm.)
- u.d.i.p.** – ustawa z 6.09.2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2018 r. poz. 1330 ze zm.)
- u.k.s.c.** – ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 300 ze zm.)
- u.o.d.o.** – ustawa z 10.05.2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. poz. 1000 ze zm.)
- u.o.i.n.** – ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2018 r. poz. 412 ze zm.)

- u.r.t.** – ustawa z 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1414 ze zm.)
u.z.n.k. – ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2018 r. poz. 419 ze zm.)

Czasopisma, zbiory orzecznictwa

- Apel.-W-wa** – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
AUL – Acta Universitatis Lodziensis
AUWr – Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. SAKa – Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Katowicach
Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
EPS – Europejski Przegląd Sądowy
GSP.-Prz. Orz. – Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
IAP – Informacja w administracji publicznej
KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw. – Monitor Prawniczy
NP – Nowe Prawo
ONSAiWSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB – Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSAW – Orzecznictwo Sądów Apelacji Wrocławskiej
OSN(K) – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna
OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zeszyt Dodatkowy
OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika – Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OSS – Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych
OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP – Państwo i Prawo
POSAG – Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PPH – Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo
PS – Przegląd Sądowy
PUG – Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
R. Pr. – Radca Prawny
Sam. Teryt. – Samorząd terytorialny
SI – Studia Iuridica
SIL – Studia Iuridica Lublinensia
SM – Studia Medioznawcze

SP	– Studia Prawnicze
SP-E	– Studia Prawno-Ekonomiczne
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZP	– Zamówienia Publiczne

Inne

ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
KIO	– Krajowa Izba Odwoławcza
SA	– sąd apelacyjny
SKO	– samorządowe kolegium odwoławcze
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TS/TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (do 1.12.2009 r. jako Trybunał Sprawiedliwości)
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

OD AUTORÓW

Prawo prasowe to podręcznik akademicki, który obejmuje najważniejsze zagadnienia prawa prasowego. Ta pozycja nawiązuje do wcześniejszego, wydanego w 2013 i 2015 r., podręcznika *Prawo mediów*, a jednocześnie różni się znacząco zarówno pod względem prawnym, jak i merytorycznym. Całość jest oparta przede wszystkim na zmienionych regulacjach zawartych w ustawie z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe, jak również odnosi się do znolizowanych przepisów wielu ustaw, np. ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, ustawy z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców, ustawy z 10.05.2018 r. o ochronie danych osobowych oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) i ustawy z 6.09.2001 r. o dostępie do informacji publicznej. W opracowaniu zostały poruszone aktualne i istotne zagadnienia z szeroko rozumianej problematyki prawa prasowego, a w szczególności: wolność prasy oraz ograniczenia prawa do informacji, mowa nienawiści w praktyce orzeczniczej, ochrona danych osobowych w działalności prasy, ochrona dóbr osobistych polityków w kampaniach wyborczych.

Podręcznik *Prawo prasowe* oprócz wskazania reprezentatywnych poglądów przedstawicieli doktryny zawiera przykłady z orzecznictwa sądów polskich oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Zrozumienie poszczególnych zagadnień ułatwia zastosowanie bogatej szaty graficznej, na którą składają się liczne schematy, tabele oraz rysunki. Nowoczesna konstrukcja podręcznika, łącząca zagadnienia teoretyczne z przykładami z praktyki orzeczniczej, ułatwi zrozumienie i pomoże w rozwiązaniu problemów prawnych z prawa prasowego. Autorzy, będący zarówno teoretykami, jak i praktykami w zakresie prawa prasowego, starają się wyjaśniać w przystępnej i komunikatywnej formie często zawile i trudne zagadnienia i żywią nadzieję, że pozycja ta spotka się z zainteresowaniem.

Joanna Sieńczyło-Chlabicz
Zofia Zawadzka
Monika Nowikowska

Rozdział I

HISTORIA PRAWA PRASOWEGO W POLSCE. PODSTAWOWE POJĘCIA Z ZAKRESU PRAWA PRASOWEGO

1. Źródła prawa

- Art. 7 pr. pras.
- Art. 8 pr. pras.
- Art. 25 pr. pras.
- Art. 27 pr. pras.

2. Prawo prasowe w ujęciu historycznym

Koncepcja wolności prasy w Polsce rodziła się stopniowo. Początkowo prasa pojawiła się w postaci wydawanych okazjonalnie druków informacyjnych, przedstawiających opisy wydarzeń, które budziły powszechne zainteresowanie. Sytuacja polityczna znajdowała swoje odzwierciedlenie w anonimowych publikacjach prasowych. Prawnych gwarancji wolności prasy nie było jednak w Polsce aż do 1791 r. Po raz pierwszy podjęto problem wolności druku w toku obrad Sejmu Czteroletniego¹. Najważniejsze akty prawne regulujące zagadnienie wolności wypowiedzi i działalności prasy to:

- **Ustawa z 8.01.1791 r. – Prawa kardynalne niewzruszone** – uchwalona w czasie obrad Sejmu Wielkiego – w 11 artykułach przedstawiała kardynalne, a więc uznane za najważniejsze, prawa Rzeczypospolitej, które miały przesądzać o treści przyszłej konstytucji. Treść art. 11 gwarantowała wolność wypowiedzi (*libertas sentiendi*) „Szlachcie i innym obywatelom gwarantuje się prawo wolnego głosu na sejmikach, zjazdach publicznych, a także w pismach i drukach, pod odpowiedzialnością sądową”².
- **Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z 27.11.1815 r.**³ – utworzenie na Kongresie Wiedeńskim autonomicznego Królestwa Polskiego stanowiło kolejny

¹ J. Łojek, *Prasa dawnej Rzeczypospolitej* [w:] J. Łojek, J. Myśliński, W. Władysław, *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1988, s. 61.

² J. Sobczak, *Dzieje prawa prasowego na ziemiach polskich*, Poznań 2009, s. 58; Z. Radwański, *Prawa kardynalne w Polsce. Studia nad historią prawa polskiego*, Poznań 1952, s. 119.

³ Dz. Pr. Kr. Pol. t. 1, s. 1.

przełom w dziejach polskiej prasy. Konstytucja w art. 16 stanowiła, że „Wolność druku jest zaręczona. Prawo przepisze środki ukrócenia jej nadużycia”. Na mocy dekretu Rady Stanu z 15.03.1816 r. o realizacji art. 16 Konstytucji, zniesiono obowiązek cenzury prewencyjnej. Dekret zapewniał prawo publikacji wszystkich utworów, z wyjątkiem dzieł:

- przeciwnych religii chrześcijańskiej,
- znieważających króla lub władzę państwową,
- pobudzających do występku,
- naruszających moralność lub uwłaczających cudzej sławie⁴.

Wprowadzono zasadę dobrowolnej cenzury uprzedniej i stosowania się do ewentualnych wskazań cenzora. Autor publikacji był zwolniony z odpowiedzialności za słowo. Całą odpowiedzialność za ewentualną inkryminację druku przejmował urząd cenzorski. Zakres wolności druku w Królestwie Polskim należał do największych w ówczesnej Europie⁵.

- **Dekret z 7.02.1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych⁶** – po zakończeniu I wojny światowej na ziemiach odrodzonej Polski rozpoczęto prace nad ustawą – Prawo prasowe. W lutym 1919 r. Naczelnik Państwa Józef Piłsudski wydał dekret w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych. Dekret w art. 1 głosił, że „Prasa jest wolna. Wolność prasy podlega tylko tym ograniczeniom, które są przewidziane w Kodeksie Karnym lub określane w ustawach”⁷. Zakres wolności wypowiedzi był szeroki, a rząd nie dysponował żadnymi prawnymi środkami umożliwiającymi sprawowanie nadzoru nad prasą. W publikacjach prasowych bardzo często zamieszczano ostrą krytykę gabinetu ówczesnego premiera. Wobec nieograniczonej krytyki rządu przystąpiono do prac nad przygotowaniem przepisów umożliwiających władzy wykonywanie nadzoru nad prasą, przyjmując kierunek cenzury represyjnej⁸.
- **Ustawa z 17.03.1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej⁹** – wolność prasy potwierdziły postanowienia Konstytucji marcowej z 1921 r., która w art. 104 wyrażała ogólną ideę wolności słowa, stwierdzając, że każdy obywatel ma prawo do swobodnego wyrażania swoich myśli i przekonań, o ile nie narusza przez to przepisów prawa.

⁴ I. Próchnicki, *Uwagi o prasie w Królestwie Polskim*, ZP 1964/1–2, s. 100.

⁵ J. Łojek, *Prasa...*, s. 30.

⁶ Dz. Pr. P. P. Nr 14, poz. 186 ze zm.

⁷ J. Bafia, *Prawo o wolności słowa*, Warszawa 1988, s. 47.

⁸ J. Sobczak, *Dzieje...*, s. 88.

⁹ Dz.U. Nr 44, poz. 267 ze zm.

- **Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 10.05.1927 r. o prawie prasowym**¹⁰ – w połowie lat 20. XX w., wobec braku uregulowań prawnych działalności prasy, rząd podjął próbę kompleksowego unormowania kwestii prawa prasowego. Prezydent RP wydał rozporządzenie o prawie prasowym. Odchodziło ono od prawnej gwarancji wolności prasy. Przyjęto zasadę ograniczenia wolności prasy.
- **Ustawa konstytucyjna z 23.04.1935 r.**¹¹ – nie zawierała postanowień o wolności prasy analogicznych do sformułowań zawartych w Konstytucji marcowej z 1921 r. W ten sposób wolność prasy straciła charakter normy konstytucyjnej¹². W okresie obowiązywania Konstytucji kwietniowej wielokrotnie podejmowano próby uchwalenia ustawy prasowej. Wszystkie projekty jednak upadały. W wyniku wznowionej procedury legislacyjnej wszczętej w 1936 r. Rada Ministrów uchwaliła projekt nowego prawa prasowego, który po podpisaniu przez Prezydenta wszedł w życie jako dekret Prezydenta RP – Prawo prasowe.
- **Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z 21.11.1938 r. – Prawo prasowe**¹³ – był podstawowym wydarzeniem związanym z ustanawianiem gwarancji prawnych wolności prasy pod koniec II Rzeczypospolitej. Określał on ogólne ramy wolności prasy¹⁴.
- **Dekret z 5.07.1946 r. o utworzeniu Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk**¹⁵ – w pierwszych latach po wojnie, w wyniku tworzenia nowego ustroju państwa, zerwano z przepisami wykształconymi w dwudziestoleciu międzywojennym¹⁶. Od początku istnienia niepodległego państwa funkcjonował system cenzorski, którego istotą była kontrola poprzedzająca druk. Z punktu widzenia ówczesnych standardów zasady wolności prasy stan taki był regresem. Cenzura była w tym okresie niezwykle ważnym i czułym instrumentem w ręku państwa. Prowadziły ją początkowo agendy Ministerstwa Informacji i Propagandy, a od 5.07.1946 r. – Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Dekret powołujący główny organ kontroli regulował jednocześnie zagadnienie granic wolności wypowiedzi. Celem dekretu było zapobieganie ukazywaniu się w prasie publikacji godzących w ustrój państwa, naruszających prawo lub do-

¹⁰ Dz.U. z 1928 r. Nr 1, poz. 1.

¹¹ Dz.U. Nr 30, poz. 227.

¹² M. Romanowski, *Wolność słowa w mediach elektronicznych*, Warszawa 2003, s. 18.

¹³ Dz.U. Nr 89, poz. 608.

¹⁴ J. Bafia, *Prawo...*, s. 58.

¹⁵ Dz.U. Nr 34, poz. 210.

¹⁶ B. Michalski, *Obowiązywanie dekretu prasowego z 1938 r. – problem kontrowersyjny*, PiP 1966/4–5, s. 702; Z. Papierkowski, *Czy prawo prasowe obowiązuje?*, „Palestra” 1957/3, s. 5.

Joanna Sieńczyło-Chlabicz – profesor zwyczajny doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Prawa Własności Intelektualnej Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku; specjalistka z zakresu prawa własności intelektualnej i prawa mediów; sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego orzekająca m.in. w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej.

Zofia Zawadzka – doktor nauk prawnych, adwokat specjalizująca się w prawie prasowym i prawie własności intelektualnej.

Monika Nowikowska – doktor nauk prawnych; radca prawny; adiunkt w Instytucie Prawa i Administracji Obronnej Akademii Sztuki Wojennej w Warszawie; specjalizuje się w prawie prasowym i prawie własności intelektualnej.

W publikacji w przystępnej i komunikatywnej formie zaprezentowano aktualne zagadnienia dotyczące prawa prasowego.

Książka zawiera także liczne wskazówki o charakterze praktycznym sformułowane na podstawie przykładów z orzecznictwa sądów polskich oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, co pomaga w rozwiązywaniu problemów dotyczących stosowania prawa prasowego.

Zrozumienie poszczególnych zagadnień ułatwia zastosowanie bogatej szaty graficznej, na którą składają się grafy, tabele, rysunki.

Publikacja przeznaczona jest dla studentów takich kierunków, jak: prawo, dziennikarstwo, administracja, bezpieczeństwo, politologia, pedagogika, kulturoznawstwo. Zainteresuje również praktyków: dziennikarzy, rzeczników prasowych, wydawców, producentów oraz radców prawnych i adwokatów specjalizujących się w prawie prasowym.

LEXOTEKA
więcej niż podręcznik

Poszukaj pozostałych podręczników
dostępnych online

www.lexoteka.pl

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUEWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

ISBN 978-83-8160-397-3

